

Рецензия

от доц. д-р Мария Андиркова,
НХА, катедра „Изкуствознание”

за присъждане на образователна и научна степен „доктор” на Жаклина Жекова за дисертационен труд на тема „Визуалната обвързаност между класически и експериментални изобразителни техники в европейската калиграфия от края на ХХ и началото на ХХІ век”

За един дисертационен труд най-важен е сполучливият избор на тема, която да е дисертабилна. Изследването на „Визуалната обвързаност между класическите и експериментални изобразителни техники в европейската калиграфията от края на ХХ и началото на ХХІ век” съдържа голям изследователски заряд, който именно е провокирал интереса на докторантката. Избраната в случая тема е интересна и значима, но досега не е изследвана цялостно и задълбочено в професионалната българска изкуствоведска литература.

Дисертационният труд на Жаклина Жекова се състои от 205 страници авторски текст и 211 цветни и черно-бели илюстрации. Разработката има обичайната структура на дисертация - увод, четири глави с по няколко подтеми, заключение и накрая библиография.

Изложението започва с уместен увод за въвеждане в темата. Той отговаря на задължителните за всеки научен текст изисквания – в него точно се формулират целите и задачите на дисертационният труд. Тук ясно е очертано и полето на изследване, а именно – да се анализира визуалната обвързаност между класическите и експерименталните изобразителни техники във връзка с развитието на съвременната европейска калиграфия.

Авторката на дисертацията си поставя за цел да изследва естетическото развитие на буквения знак като артефакт и самостоятелно произведение на изкуството, станало важна част от световното културно наследство. Жаклина Жекова си поставя и важната задача да разгледа ключови исторически примери от

развитието на калиграфията, съвместно с това и да анализира най-новите тенденции и иновативни подходи в калиграфията. Тя правилно изтъква, че тази най-специфична форма в сферата на визуалните изкуства е способна, заедно с други букви взети в смислов порядък, да разкрива историческия контекст на времето и ситуацията, в която са използвани, като скрепят с недвусмислено съдържание естествените връзки.

В първа глава, озаглавена „Въведение в писмеността. Основни видове писмени системи в световен план” съвсем резонно авторката започва изложението с разглеждане на основните видове калиграфия в световен план, характеристики и специфики на изобразителните техники при изписване на буквите. В търсене на работна формула всяка от тях във времето е вземала от другите каквото ѝ е нужно, за да продължи да се развива и авторката ни прави свидетели на сходството и различията в изписването на шрифта и калиграфията и на балансът между тях, получен само след саморегулиране и самоопределяне. Тази необходима трансформация е важна, за да се анализира и откритото ново, което трябва също да намери израз, вдъхвайки нов живот на формата и нейното представяне. Това променя съдържанието на известната структура на образа, но това е нормален процес и води до напредък. Както се изяснява в хода на запознаване с материала, ако авторите само повтарят вече постигнатото, няма какво да кажат за своето време, защото не са схванали самото развитие. В първа глава акцентът правилно е поставен върху развитието и значението на източноазиатската калиграфия.

Втората глава е посветена на исторически преглед на европейската калиграфия. Съвсем закономерно тук авторката правилно посочва и анализира класическите изобразителни техники в западноевропейската калиграфия, в частност латинската азбука. Тук правилно е акцентирано върху създаването на първата печатарска преса в Германия през XV век от Йоханес Гутенберг, който избира за образец за своя първи печатен шрифт готическата калиграфия.

В третата глава авторката проследява историческото развитие на славянската писменост, като посочва ясно класическите изобразителни техники в

източноевропейската калиграфия, по-специално в българската и руска форма на кирилицата.

В четвърта глава Жаклина Жекова изследва творчеството на значими автори, творящи в областта на калиграфията. Авторката не си поставя за цел да представи автобиографично всеки един значим автор, нито да открие абсолютно всички техни творби, които са създадени през годините, а да създаде цялостна картина на изкуството на съвременната калиграфия.

Анализирани са конкретни важни произведения на подбрани български и чужди автори. Някои от примерите са популярни и знакови, а други са по-малко известни, но и те носят ценна информация за разглежданите процеси. След като е изучила основните похвати в творбите на отделните автори Жаклина Жекова разглежда и техния личен авторски почерк. От българските автори са анализирани хронологично, като професионално е очертано мястото, което заемат Борис Ангелушев, Стефан Кънчев, Васил Йончев, Александър Поплилов, Владислав Паскалев, Димитър Трендафилов, Стефан Груев, Тодор Варджиев, Стоян Дечев, Кристина Борисова, Костадин Кокаланов, Мирослав Живков. Изтъкнато е, че това са творци с различен житейски, интелектуален и художествен опит. Това което ги обединява е тяхната висока естетическа култура, с която са постигнали категоричност на личното виждане, синтезирайки изобразителния материал. Казано е съвсем правилно, че съвременният художник-калиграф използва новите възможности за активно въздействие върху възприемателя, освен с вложения смисъл в писменото послание и с изобразителни подходи с безспорна естетическа стойност. По този начин потапя зрителя в сложни асоциативни и естетико-художествени възприятия. Правилно е изтъкнато, че той има на разположение и бурно развиващите се съвременни цифрови технологии за създаване на шрифт. Този анализ е сред най-добрата част на изследването, в тази част на труда се разполагат, според мен, основните приноси на дисертацията.

В заключението авторката прави кратък преглед на своето изложение, накратко обобщава всички аспекти на разглеждания проблем, до които достига.

Библиографията се състои от 84 издания - трудове и статии на автори, открити в периодичният печат от последните години и от интернет източници. Авторката е използвала постиженията на сериозни автори. Тук не са пропуснати и най-съвременните изследвания, посветени на анализираната проблематика, колкото и малко да са те.

Изложението завършва с Приложение, в което са представени интервюта с български и чуждестранни калиграфи. Тези интервюта внасят ценна допълнителна яснота за времето от зараждането на това изкуство, създавано ръчно и последвалото развитие до съвременността с включване на експериментални възможности при наличието на компютърните технологии.

Налага се мнението, че каквито и начини да използва, освен от техника и от правила всичко зависи и от начина на мислене на твореца, от неговия вкус и визия.

Всяка глава е много добре илюстрирана, изображенията в представеният албум правят текста още по-убедителен.

Приносният характер на настоящата дисертация може да бъде изведен в следното:

- ясно и точно е проследена еволюцията на европейската калиграфия и изобразителните техники в исторически план, като се посочват различните функции в различните исторически етапи.
- проучени и класифицирани са стандартите за изобразяване на калиграфия, съобразени с техниката и инструмента за писане.
- не са подминати и най-новите форми в развитието на това изкуство и съвременните ѝ проявления. Изводът, който се налага е, че буквите си остават част от основата на всяка култура и оформят начина на общуване.

Представеният автореферат отразява вярно съдържанието на изследването. Докторантката има и необходимите публикации, изискващи се за допускане до защита.

Придобитата информация е поднесена аналитично и оценъчно, а за да стане достъпна и за по-широк кръг читатели е използван език без насищане със специализирана терминология. Изложението е добре структурирано. Общото

впечатление е, че авторката се е справила убедително с поставената задача. Разработката показва изследователски умения. Текстът е написан професионално, спазени са необходимите изисквания за написването на дисертационен труд. Изложението се отличава с яснота и последователност, вижда се способността да се усвоят и анализират в контекст художествените факти с позоваване на изявени специалисти, цитирани в изложението. Забелязва се откритият баланс между овладяването на фактологичния материал и неговото осмисляне. Не на последно място трябва да се изтъкне и искрения интерес на авторката към избраната тема.

Дисертационният труд на Жаклина Жекова носи всички белези на сериозно научно изследване и представлява цялостна картина на развитие на класическата и експериментална калиграфия.

Всичко това ми дава основание убедено да препоръчам на колегите от уважаваното Научно жури да присъди на Жаклина Жекова образователната и научна степен „доктор” в научно направление 8.2. Изкуствознание и изобразително изкуство.

29. 05. 2023 г.

/доц. д-р Мария Андиркова/